

İstanbul Üniversitesi
Avrasya Enstitüsü Yayınları: 8

Süreklilik ve Değişim Bağlamında Güney Kore ve Türk Modernleşmesi

Editörler
Yrd. Doç. Dr. Gökhan KARSAN
Doç. Dr. Erhan ATAY

İstanbul 2014

Bu kitapta yayımlanan makalelerin tüm yayın hakları İstanbul Üniversitesi Avrasya Enstitüsü'ne aittir. Dergide yayımlanan makaleler yayın kurulunun yazılı izni olmadan kısmen veya tamamen 5386 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre; hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve depolanamaz. Bilimsel araştırmalar için kurallara uygun alıntı ve atıf yapılabilir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı

Sertifika No: 23112

ISBN: 978-605-86090-4-4

Editör: Gökhan Karsan-Erhan Atay

İÜ Avrasya Enstitüsü Yayınları: 8

Dizgi ve Kapak Tasarım: Hüseyin Özkan - Anıl Öçal

I. Baskı: 500 Adet

Baskı Tarihi: Aralık 2014

Basım Yeri: Gün Ajans Tasarım Ofset ve Matbaacılık San. Tic.Ltd. Şti. Zeytinburnu/İstanbul

İstanbul Üniversitesi Avrasya Enstitüsü

Balabanağa Mahallesi Kimyager Derviş Paşa Sokak No:16 34134 Beyazıt-İstanbul

Tel: (0212) 455 58 59 | (0212) 455 57 00 (16770) | Fax: (0212) 455 57 62

E-mail: <http://avrasya.istanbul.edu.tr/>, <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/iauavid/>,

avid.dergi@yahoo.com.tr

Değerli Hocamız Prof. Dr. Serkan Bayraktarođlu'na...

Takdim

Türkiye’de Sosyal Bilim araştırmaları; üniversite, araştırma merkezleri ve düşünce kuruluşlarının çoğalmasına koşut olarak belirli bir seviyede ilgi görmeye başladı. Özellikle son on yılda kuruluşunu tamamlayan enstitü, fakülte ve araştırma merkezleri tarafından basılan dergi ve kitaplar ile çeşitli düşünce kuruluşlarının süreli rapor ve yayınlarında ve buna ek olarak özel yayınevlerinden çıkan inceleme ve kitap sayısındaki artış hayli dikkat çekicidir. Ülkede canlı bir akademik hayatın varlığına delalet eden bu gelişmeler, elbette ki, memnuniyet verici olduğu kadar geleceğe ilişkin bir hayli umut beslememize de bir vesiledir. Ama yine de, hareketlenen akademik hayatımızda, gözden kaçtığını ve hatta yer yer önemslenmediğini düşündüğüm sorunlar mevcuttur. Bunları kısaca açıklamaya çalışacağım:

Önemli gördüğüm ilk sorun yöntem ve bilgi felsefesine dairdir ve iki veçhesi vardır: Birincisi Sosyal Bilimler alanında yapılan çalışmaların barındırdığı epistemolojik ve metodolojik sorunlardır. Bunu kısaca açmam gerekirse, çalışmalar iki epistemolojik kutba çekilmiş bir görüntü arz etmektedir. Bunlardan bir kısmı nomotetik bir araştırma prensibini ilke edinirken diğerkleri tam aksine idiyografik epistemolojiyi benimsemektedirler. Oysa Ada ve Kara Avrupa’sı ve Birleşik Devletler’de Sosyal Bilimlere özgü bir epistemoloji arayışı ve bu arayıştan temellenen çalışmalar vücuda gelmektedir. Bu çalışmalar, Türkiye’de pek az takip edildiği gibi, buna benzer bir araştırma projesi için cesaret ve niyet ise pek azdır. Sorunun ikinci boyutunun anlam kazandığı yer tam olarak burasıdır: Türkiye’de

Sosyal Bilimler çalışmaları genelde bir şöyle bir seyir izlemektedir. Moda olmuş ya da vardığı sonuçların doğruluğu üzerine genel geçer bir onay almış teoriler büyük bir titizlikle okunur; metodolojisi zihinde yeniden inşa edilir; ve somut bir başka olayı açıklamak üzere birebir uygulanır. Böylece teori, varsayımları, bu varsayımların üzerinde temellendiği somut gözlem ve olaylar görmezlikten gelinerek bir başka kontekste uyarlanmış, uydurulmuş olur. Bu, anlaşılabilmesi gibi, her durumda araştırmacıların kolaycılığından kaynaklanmıyorsa da – zira bunu her zaman ileri sürmek adil olmayacaktır – fakat onları kolaycılığa sürüklediği muhakkaktır.

İkinci sorun mukayese üzerinedir. Sosyal Bilimlerde, her zaman için, her türden mukayese ameliyesinin mutlak surette sorunlu olduğunu düşünmekle birlikte, yine de, çerçevesi ve kapsamı iyi tespit edilmiş, projeye uygun bir epistemoloji ve metodoloji öneren ve anlamlı bir ilişkinin varlığını sorgulayan mukayese çalışmalarının bilimsel olarak doğurgan sonuçlar üretebileceği çok açıktır. Türkiye’de ise maalesef bu şartları haiz mukayese eserlerine rastlamak pek zor olmaktadır.

Belirtmeyi uygun bulduğum üçüncü sorun araştırma konularına ilişkindir. Dikkat çekici bir şekilde Türkiye’de araştırmalar güncel ve moda konuların etkisi altındadır. Elbetteki çağdaş dünyanın sürekli sentezler ve yeni soru ve sorunlar üreten tabiatını dikkate almıyor değilim. Ama aktüalitenin ve ‘trend’ konuların pek çok araştırmacı için özel bir önem mertebesine yükselebilmesini; söz konusu ilgi konunun sırf yeni ve trend olmalarından ileri geliyorsa, anlamsız bulmaktayım. Elverir ki, araştırmacı sorunun aciliyeti ya da önemi gibi kıstaslardan hareket ediyor olsun.

Türkiye’de Sosyal Bilimlerin hali hazırdaki durumuna dair önemli gördüğüm görüşlerim bu merkezdedir. Yrd. Doç. Dr. Gökhan Karsan ile Doç. Dr. Erhan Atay tarafından derlenen, “Süreklilik ve Değişim Bağlamında Güney Kore ve Türk Modernleşmesi” başlıklı çalışma, görebildiğim kadarıyla yukarıda zikrettiğim itirazları bir derece soğurmaya çalışan, mütevazı bir adım olarak temayüz ediyor. Bir defa araştırmanın konu ve problemi güncel olmamakla birlikte son derece önemlidir: Kore ve Türkiye, benzer zaman dilimlerinde benzer olayları deneyimlemişlerdir. Oysa çıktılar son derece farklıdır. Ekonomik gelişme bakımından da demokrasi ve politik kültür bakımından da çok farklı yönsemeler vücuda gelmiştir. Bunun neden böyle olduğuna ilişkin bir araştırma projesi çok

önemli ve değerli sonuçlar üretmeye adaydır. Öte yandan çalışma mümkün olan noktalarda kıyaslama yapmaya çalışmaktadır. Kıyaslamanın mümkün ya da anlamlı olmadığı konularda durumu rapor etmekle iktifa edip, ilerde yapılacak mukayese çalışmalarına bir zemin sağlamak amacını gütmüştür.

Söz konusu çalışmanın hakettiği ilgiyi görmesini ve canlı bir tartışma iklimi oluşturmasını temenni eder; başta editör ve yazarlar olmak üzere çalışmada emeği geçen herkesi tebrik ederim.

Prof. Dr. Erhan BİRGİLİ
1. 10. 2014
Ohanlı/Tuzla

Önsöz

Türkiyede mukayeseli konteks çalışmaları maalesef pek azdır. Daha özelde, dünyanın en gelişmiş on ülkesinden biri olan Güney Kore üzerine Türkiye’de yapılan çalışmalar bir elin parmakları sayısındadır. Çalışmamız bu iki eksikliği gidermek yönünde mütevazı bir adım atmak kastındadır. Güney Kore ve Türkiye mukayesesinin, içinde ahlâki bir motivasyon taşıdığı da söylenebilir. Buna göre bu kitabın editör ve yazarları Türkiye’de Kore üzerine akademik ilginin artması gerektiğini düşünmektedirler.

Bu çalışma Kore ve Türkiye özelinde politik ve ekonomik değişim ve modernleşme sorunlarını ele almaktadır. Mümkün ve uygun olan noktaları mukayese etmekte, uygun olmayan konularda ise her iki örüntü hakkında akademik görüşler ileri sürülmektedir. Bundaki temel amaç, ileride yapılacak mukayese çalışmalarına bir zemin sağlamaktır.

Bu amaç ve kapsamda derlenen bu kitap iki ana bölümden müteşekkildir. “*Kore ve Türkiye’de Politika*” başlıklı birinci bölümün ilk makalesi “*Kore’de Sivil Toplum Düşüncesinin Gelişimi ve İşçi Hareketleri*” başlığını taşımakta ve Jeong Won Nah, Erhan Atay ve Adem Özder imzalıdır. Yazarlar Güney Kore’de sivil toplum düşüncesinin gelişimini tarihsel bir perspektiften ele almakta ve özelde de işçi hareketleri üzerine çok önemli bir tartışmayı yürütmeye çalışmaktadırlar. Bölümün ikinci yazısını Gökhan Karsan ve Habibe İlhan birlikte kaleme almışlardır. Başlığı “*Türkiye’de Sivil Toplum ve Demokrasi İlişkisi Üzerine Bir Tartışma Denemesi*” olan makale Türkiye’de Sivil Toplum tartışmalarının doğasına ilişkin itirazlarını dile getirmekte, sivil toplumun demokrasi ile ilişkisini tartışmakta ve

son olarak Türkiye özelinde değerlendirmelerde bulunmaktadır. Sonraki makale Gökhan Karsan'a aittir. "*Cumhuriyet Sonrası Türk Milliyetçiliğine Dair Bazı Düşünceler*" başlıklı çalışma Türk Milliyetçiliğini post-yapısalcı popülizm kavramının anahtar olarak kullanılabileceğini ve bu anahtar yardımıyla milliyetçiliğin yeni dünya düzenine ayak uydurmaya çalışan cumhuriyet ideolojisi içindeki öneminin bir derece daha açık kavranabileceğini ileri sürmektedir. Bu bölümün dördüncü makalesi "*Kore'de Etnik Milliyetçilik*" tir. Bu makalede Erhan Atay ve Bekir Günay, Kore milliyetçiliğinin etnik kökenlere aşırı vurgu yapan geçmişinden çok-kültürlü yapıyı hoşgören ve destekleyen çağdaş duruma geçişi ve zihni ve kültürel dönüşümünü ele almaktadırlar. Diğer makalenin başlığı "*İslamcılıkta Devletçi Geleneğin Sürekliliği: Milli Görüş'ten AKP'ye Azınlıklar*" başlığını taşıyor ve Devran Koray Öçal imzalıdır. Bu çalışmada yazar, Cumhuriyet'in henüz kuruluş yıllarında temellerini attığı ve Cumhuriyet Dönemi olarak bilinen sonraki on yıllarda 'devlet geleneği' haline getirip kurumsallaştırdığı gayriçoğulcu ve/veya asimile edici azınlık politikasını Türkiye'deki İslamcılık ekseninde ele almaktadır. Bölümün son yazısı "*Türkiye'de Aile Planlamasının İnşası: Ortak Bir Gaye Olarak Kalkınmacılık*" olup Şengül Apari tarafından kaleme alınmıştır. Yazar bu yazıda Türkiye'nin yakın tarihinden seçtiği dönemler muvacehesinde Türkiye'de aile planlamasını Kalkınmacılık ekseninde irdelemeye çalışmıştır.

Derlemenin ikinci bölümü "*Türkiye ve Kore'de Ekonomi*" olup ilk makale Efe Savaş tarafından kaleme alınmıştır. "*Güney Kore 'Kalkınma Mucizesi Neden Türkiye'de Tekrarlanmadı? Devlet-Sermaye İlişkileri Odaklı Alternatif Bir Açıklama Denemesi*" başlıklı makale, kalkınma literatüründe, sonuçları itibarıyla 'mucize' olarak anılan Güney Kore'nin 1960'lı yıllardan itibaren uyguladığı ihracata dayalı kalkınma stratejisi ile Türkiye'nin 1980'lerde Turgut Özal hükümetleri döneminde uyguladığı kalkınma politikalarının karşılaştırmalı bir analizini yapmayı denemektedir. Yazar, temel yaklaşım ve benimsenen kalkınma stratejisi itibarıyla ilk bakışta benzer olan bu iki tarihsel deneyim, pratikte uygulanan politikalar ve elde edilen sonuçlar açısından neden farklılaştığını anlamaya çalışmaktadır. İkinci makale Gökhan Karsan ve Erhan Atay tarafından yazılmış olup, başlığı "*Türkiye ve Kore Devletçi Politik Ekonomi Geleneğinin Karşılaştırmalı Analizi*" dir. Yazarlar mukayeseli çalışmalarında her iki ülkede yakın zaman dilimlerinde pratize ettikleri devletçi ekonomik zihniyetin nasıl ete kemiğe büründüğünü ele almışlardır. Bu bölümün üçüncü makalesi Armağan Türk ve Cemil Eraslan imzalıdır. "*Türkiye ve Güney Kore'nin Serbest Piyasaya Geçiş Sonrası Dönemdeki Makro Ekonomik Performanslarının Karşılaştırılması*" başlıklı makalenin amacı Türkiye ve Güney Kore ekonomilerinin, serbest piyasa sistemine geçiş sonrası dönemdeki makroekonomik performanslarını karşılaştırmaktır. Bu amaç

çerçevesinde her iki ülkenin 1981-2013 dönemini kapsayan verileri kullanılmış ve ekonometrik yöntem olarak da “panel veri analizi” benimsenmiştir. Sonraki makalenin başlığı “*Ülke Menşei (Orijini) İmajı ve İnovasyon Algısı İlişkisi: Uluslararası Güney Kore Tüketici Elektronik Markalarının Türkiye’de İncelenmesi*”-dir. İsmail Dülgeroğlu, Günay Kurtuldu ve Gülnur Eti İçli tarafından yazılan makale, Ülke Menşei veya Orijin Ülke kavramından hareketle Türkiye’de Kore elektronik markalarının imajını anlamaya çalışmaktadır. Bu bölümün son makalesi Ramazan Tiyek imzalıdır ve başlığı “*Güney Kore-Türkiye Karşılaştırmalı Endüstri İlişkileri*” dir. Çalışmada yazar çeşitli açılardan Türkiye ve Güney Kore ülkeleri hakkında genel bilgiler verilmiştir.

Şüphesiz ki bu çalışmanın vücuda gelmesinde önemli katkılarda bulunanlara teşekkürü bir borç bilmekteyiz. Prof. Dr. Serkan Bayraktoglu hocamız bizi bütün akademik hayatımız ve çalışmalarımızda destekledi ve cesaretlendirdi. Prof. Dr. Erhan Birgili hocamız takdim yazmayı kabul ederek bizi onurlandırdı. Doç. Dr. Bekir Günay hocamız kitabın akademik bir hüviyet kazanmasındaki rolü için minnet borçluyuz. Son olarak, Araş. Gör. Devran Koray Öçal’a gece-gündüz, hafta-içi-hafta sonu demeden yaptığı katkılar için teşekkür ederiz.

Gökhan KARSAN
Erhan ATAY

İÇİNDEKİLER

Takdim

05

Önsöz

09

KORE VE TÜRKİYE'DE POLİTİKA

Kore'de Sivil Toplum Düşüncesinin Gelişimi ve İşçi Hareketleri

Prof. Dr. Jeong Won NAH & Doç. Dr. Erhan ATAY & Yrd. Doç. Dr. Adem Özder

17

Türkiye'de Sivil Toplum ve Demokrasi İlişkisi Üzerine Bir Tartışma Denemesi

Yrd. Doç. Dr. Gökhan Karsan & Yrd. Doç. Dr. Habibe İlhan

43

Cumhuriyet Sonrası Türk Milliyetçiliğine Dair Bazı Düşünceler

Yrd. Doç. Dr. Gökhan KARSAN

65

Kore'de Etnik Milliyetçilik

Doç. Dr. Erhan ATAY & Doç. Dr. Bekir GÜNAY

77

İslamcılıkta Devletçi Geleneğin Sürekliliği: Milli Görüş'ten AKP'ye Azınlıklar

Devran Koray ÖÇAL

93

Türkiye'de Aile Planlamasının İnşası: Ortak Bir Gaye Olarak Kalkınmacılık

Şengül Apari

125

KORE VE TÜRKİYE'DE EKONOMİ

Güney Kore 'Kalkınma Mucizesi' Neden Türkiye'de Tekrarlanmadı?
Devlet-Sermaye İlişkileri Odaklı Alternatif Bir Açıklama Denemesi

Efe SAVAŞ

143

Türkiye ve Kore Devletçi Politik Ekonomi Geleneğinin Karşılaştırmalı Analizi

Yard. Doç. Dr. Gökhan KARSAN & Doç. Dr. Erhan ATAY

175

Türkiye ve Güney Kore'nin Serbest Piyasaya Geçiş Sonrası
Dönemdeki Makro Ekonomik Performanslarının Karşılaştırılması

Yrd. Doç. Dr. Armağan TÜRK & Yrd. Doç. Dr. Cemil ERARSLAN

209

Ülke Menşei (Orijini) İmajı ve İnovasyon Algısı İlişkisi:
Uluslararası Güney Kore Tüketici Elektronik Markalarının Türkiye'de İncelenmesi

Yrd. Doç. Dr. İsmail DÜLGEROĞLU & Arş. Gör. Günay KURTULDU & Doç. Dr. Gülnur Eti İÇLİ

235

Güney Kore-Türkiye Karşılaştırmalı Endüstri İlişkileri

Yrd. Doç. Dr. Ramazan TIYEK

277